

fokúnak tünnek. Egy fokkal formalizáltabb a szöveg: ez már eltávolít a maga barokk kliséivel, sokat elvesz a történet személyességéből és közvetlen átélhetőségéből. Egy újabb réteg a historikus előadásban tapasztalt színészi játék a maga sok elegáns komplementjével, választékosságával. Ez is kétségtelenül tovább „hűti” a személyesség összhatását. Ami végképp kijózanít, az a produkció vizualitásának leghistorikusabb része, a formalizált barokk gesztika, amely azt üzeni: minden élethelyzet csak más hasonló élethelyzetek másolata, minden érzelem csak más hasonló érzelmek emléke. *Alles Vergängliche ist nur ein Gleichnis* – ahogy egy későbbi szerző megállapította.

A barokk opera tehát mint *zenei élmény* közvetlen, és megfelel a 20–21. századi ember érzelmi azonosulási igényének. Így is szólalt meg az énekesek *hangján* – ezért írhatott a kritikus fent a nyomaték kedvéért kétszer is az érzelmek valóságáról. A barokk zenés színház azonban a maga komplexitásával tartalmaz olyan jelrendszereket is, amelyek mintha el-

lenpontoznák az élmény személyességét, és lehútenék a zene hőfokát. Nem eszik azt olyan forrón, üzenik az említett jelek. Nem kell könnyet ejteni: itt minden csak játék. Felidéztünk egy történetet, de Acis, amikor Polüphemosz megöli, csupán kecsesen hátrahanyatlik a székén, elegánsan oldalt hajtja a fejét, és lehunyja a szemét. Halála stilizált halál. A korhű produkció nézője-hallgatója hajlamos azt hinni, hogy ez nem a telt ház, nagy sikert aratott előadás üzenete, több annál: a kijózanítva eltávolító, idézőjelbe tevő kommentárt maga a barokk operaműfaj és annak rekonstruált korabeli interpretációs gyakorlata fűzi a mai közönség élményéhez.

Händel: Acis és Galatea. **Kalafszky Adriána, Megyesi Zoltán, Cserményi Zsombor, Molnár Péter** – ének, a **Magyar Rádió Gyermekkórusának** és a **Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola Exsultate Vegyeskarának** fiúszólistái, **Budapesti Bach Consort és Kórus.** Rendezés, jelmez, barokk gesztika: **Niels Badenhop**, smink és parókák: **Maklár Mariann**, művészeti vezető, karmester, magyar szöveg: **Szokos Augustin.** Budapest Music Center, 2025. szeptember 13.

127

Stuber Andrea

Összekoccan

Vannak színdarabok, amelyeknek később jön el az ideje. Előfordult számos alkalommal a színháztörténetben, hogy a csúszásnak politikai-ideológiai okai voltak, de enélkül is megeshet, hogy egy mű zsenialitása nem azonnal fénylik fel. Talán meg kell érnie hozzá a kornak és az előadó-művészetnek. A színháznak is, a

közönségnek is. Közben a cenzúra, a betiltás járhat olyan súlyos, jóvátehetetlen következménnyel, hogy elveszi a szerző kedvét a drámaírástól. Az mindenesetre tény, hogy Weöres Sándor nem adott ki a kezéből több színművet a Pécsi Nemzeti Színház felkérésére született *A kétfejű fenevad* után, amelynek bemutatását

évtizedekig nem engedélyezte vagy korlátozta a Magyar Szocialista Munkáspárt kultúr pápája. (Képzőművészeti dokumentáció: „A kétfejű fenevad fiók-dráma 1972” – Károlyi Amy rajza az 1983-as *Weöres Sándor és Károlyi Amy élete képekben* című albumban.) Amikor aztán 1984-ben Valló Péter színre vihette a darabot a Víg színházban, az előadás megbukott. (Ez az Ambrus deákot játszó Kaszás Attila szíves közlése volt 1990-ben).

Ahogy következtek egymásra az 1980-as évek, lassan szabad (vagy szabadabb) utat kapott *A kétfejű fenevad*. Érdekes, hogy 1987-ben megrendezte a darabot a főként politikai aktivitásáról emlékeztető Romhányi László az általa alapított Jurta Színházban. Kerényi Imrének is volt egy nagyszabású kísérlete a színrevitelre 1989-ben a néhai PeCsában, a városligeti Petőfi Csarnokban. Ezután évtizedenként akadt egy-egy ambiciózus vállalkozó a nagylelegzetű, hatalmas személyzetű, archaizált nyelvezetű, stílusosan és szerkezetileg is bonyolult, inkább film-, mint színházaszerű mű színpadra állítására. És kiderült, hogy sikerre lehet vinni. Ezt igazolta előbb a 2007-es nyír-egyházi premier Koltai M. Gábor irányításával, majd a Katona József Színház Máté Gábor rendezte 2010-es bemutatója, most pedig a Szócs Artur jegyezte miskolci előadás. Ez utóbbi az elmúlt szezon kiemelkedő produkciója, a színikritikusok szavazása alapján az évad legjobb előadása és rendezése. Budapesten szeptember elején szerepelt vele a Miskolci Nemzeti Színház a Városmajori Szemle keretében – el is nyerte a legjobb előadás díját a szakmai zsűritől –, stílusosan a Városmajori

Jézus Szíve-templom harangszávtól kísérve. (Az előadás díszlete eleve egy egész estét és színpadot betöltő, ütött-kopott, töredezett harang, amelyre azt vészték, hogy SI DEUS NOBISCUM, QUIS CONTRA NOS. Vagyis: Ha isten velünk van, ki ellenünk? Csak éppen átírták a KI szót OMNES-re, MINDENKI-re, falfirkaszerűen. Valamint szerepel a harangon sok-sok nagybetű, pontosabban római számjegy: mintegy keresztretjvényképpen jelzi a bemutató 2024 decemberi dátumát. A Kovács Dániel Ambrus tervezte díszlet imponánsan ad teret a XVII. század kaotikus forgószínpadának. (Személyes fájdalom, hogy a szerkesztő ehelyütt át fogja írni a XVII. századomat 17. századra. SA)

Ami *A kétfejű fenevad* színrevitelének szükségleteit illeti, mindekelőtt kitűnő színésztársulat kell Weöres Sándor izgékony-mozgékony történelmi panoptikumához. Különös tekintettel arra, hogy a mű hozzávetőleg harminc szerepe megformálásához kevesebb színészt szoktak igénybe venni. Ebből következik, hogy lendületes, energikus, karakterformálásban jeleskedő színészek ugrálnak egyik szerepből a másikba, hogy megteremtsék a stafázst a főszereplők körül. Főhősünk, Bornemissza Ambrus deák, fiatal református lelkész színpadi road movie keretében menekül a három részre szakadt Magyarországon, hol a törökök, hol a németek, hol az osztrákok, hol a magyarok elől. Általában nők rejtik el az aktuális ellenség elől, amit ő a maga részéről őszinte hevű szerelmi szolgálattal viszonz. Talán ennél is szeretetreméltóbb vonása a fiatalembernek – főleg ha olyan kedves, széles mosolyú és

csudálkozó szemű, mint a miskolci Ambrus Simon Zoltán megformálásában –, hogy mindig színházat csinál: színjátékot tanít be a kézre eső lányoknak.

Jellemző a miskolci társulat komplexitására, egységére és erejére, hogy az előadásban az énekkar tagjai is részt vesznek. Nemcsak azért, hogy igényesen adassék elő a Cser Ádám írta és válogatta zene, hanem hogy hadiállapotot kibekkelni akaró, vándorló-menekülő embercsoportként végig jelen legyenek a színen. Ők a nép. Nekik nem osztanak lapot, de mindig ők vesztenek. Pedig csak túlélni szeretnének, ahogy azok is, akikkel Ambrus deákot összehozza a sors, s akik bármikor kiadják magukat töröknek, németnek, magyarnak vagy zsidónak, ha az célra vezető. Kavarnak a helyszínek, az emberek, a csapatok, a harci helyzet folyton változik, hol ezek, hol azok kerülnek hatalomra. Ilyenkor ajánlott a mimikri, tanácsos átöltözni, de legalábbis köpönyeget fordítani. Különös ez, hogy bár Szócs Artur nem tessékeli ki a darabot a maga idejéből, nem aktualizál és nem politizál a rendezés, az előadás mégis olyan frissnek, üdének és jelen idejűnek hat, mintha idén tette volna le az asztalra egy különös észjárású, üdítő humorú, lírai lelkű fenomen. (Itt jegyzem meg, kis jóindulattal felfedezhetek volna ebben a műben ötven évvel ezelőtt némi dialektikus materializmust is. Ha nem is a ketőt így együtt, de külön-külön.)

Sokat tesz hozzá a miskolci előadás virgonc komikumához, példás érvényességéhez és élményszerűségéhez, hogy az alkotókból ömlöttek a játékörvek, és minden apró, szellemes részletet pontosan kidolgoztak.

Eljárásuk illik is ehhez a szertelen, játékos műhöz. Szűcs Edit korhűnek induló jelmezeibe könnyed eleganciával vegyülnek kirívó elemek: német katona a nyakában futballdrukker sálát viselve köpködi a szotyolát, a fezes, bőnnadrágos török hozzávetőleg munkásörzubbonyban feszít, és így tovább. Képzletbeli, illetve jövőbeli jelenetek amolyan távolbalató módon elevenednek meg, a régi tévéhíradó szignáljának hangjaira. A kompromittáló felvételeket VHS-kazettán őrzik. A törökök török fürdőben tanácskoznak, egy szál úszónadrágban és egy másik szál nyakkendőben. Szórakoztatásukra háremhölgy libben be (Varga Andrea), és a férfiak, valamint a szerző feltételezhető örömeire elénekli a Bóbita, bóbita táncolt. Egy másik alkalommal A birka-iskolát, ami szintén nem hat itt különösebben szövegidegennek. A tanácskozások egyébként is kiemelkedő jelenetek a maguk groteszk mivoltában. Ahogy például Fandl Ferenc Mehmed szultánja és Gáspár Tibor I. Lipótja elfajzott galambokként turbékolnak egymással. Talán még ennél is frenetikusabb a bujkáló-hőzöngő magyarok társasága, bőgatyás nemes paraszttal (Fandl Ferenc), tájnyelvből felsőfokon beszélő csóré urasággal (Gáspár Tibor), Hungary feliratú pólóban feszítő, fekete bőr miniszoknyás gróffal (Máhr Ági) és mindezekelőtt Drakuletz báróval, kinek szerepében Rózsa Krisztián félkarú, féllábú hadirokkantként is képes csárdásozni vagy legényest kirakni. De bármi is az, amit ő ott mankóval és anélkül eltáncol, garantált a tomboló nyílt színi tapsa minden este.

Ez a pikareszk történet – dráma, vásári komédia, pásztorjáték és min-

den egyben – Ambrus deákok követi útján. Ő ugyan inkább csak sodródik és forgolódik, de akadnak körülötte igazi drámai hősök. Például Hadzsi Ibrahim pécsi kádi, a rangos áltörök, aki valójában gazdag pozsonyi zsidó Mandelli Avram néven. Harsányi Attila erőteljes drámai színész módjára belesejteti a figurába a múltat s jövődőt. Lánya, Lea – Czvikker Lilla adja szép komolysággal – apját, anyját és hitét is elhagyná Ambrusért, ám rosszul választott párt. Ambrus deák már el is ment a jól számító, praktikus-erotikus Báthory Susánnával, akinek lenge érzékiségét tökéletesen kifejezi Mészöly Anna már avval a nőies gesztussal is, ahogy rövid szórmebundáját a válláról folyton lecsúsztatja a könyökhajlatáig. A darab végén Susánna visszaviszi a kiégettnék látszó, szótlán Ambrust és közös kisgyerekeiket a deák első és legigazibb szerelméhez, Evelinhez, akit Rudolf

Szonja szorosnál is szorosabbra font copfjai eleve jellemeznek. Visszavértünk oda, ahonnan elindultunk. Csak a föld fordult közben egyet.

Dübörgő tapssal fogadta a miskolciak vendégjátékát a Városmajori Szemle közönsége. Tudta volna biztatni a szerzőt, aki a Nyitány „A kétfejű fenevad”-hoz című szonettjében így fordult jövőbeli nézőihez: „Reméljük, mai játékunk kitár / egy részt a múltból, amely a jelennel / összekoccan, mint két tele pohár. / Így volt s elmúlt, de éles figyelemmel / ha nézed: ez jelenünk foglalatlja, / nem boldogabb a fia, mint az atyja.”

A kétfejű fenevad. A Miskolci Nemzeti Színház előadása. Író: **Weöres Sándor**. Dramaturg: **Sándor Júlia**. Főbb szereplők: **Simon Zoltán, Harsányi Attila, Czvikker Lilla, Mészöly Anna, Gáspár Tibor, Fandl Ferc, Rózsa Krisztián**. Díszlet: **Kovács Dániel Ambrus**. Jelmez: **Szűcs Edit**. Zeneszerző: **Cser Ádám**. Rendező: **Szőcs Artur**.

Vadas József

A mi (pusztuló) Sagrada Familiánk

A rendszerváltás tájkán az Iparművészeti Múzeumban dolgoztam néhány évig. Az ország (egészen pontosan a költségvetés) kritikus pénzügyi helyzetében nagy projektekről (újabb kiállításokról és fejlesztésekről) akkortájt inkább csak álmodni lehetett. Kizökkent velünk az idő: spórolásból olykor már kora délután be kellett zárunk, mintha háborús világba csöppentünk volna. És mégis. Alig akadt nap, hogy az opeionos

(az ég felé színes üvegkompozícióval feltárulkozó) előcsarnokban ne botlottam volna a csodás enteriőr láttán hitetlenkedve báméskodó látogatókba. Őszintén szólva elsősorban külföldiekbe, akiket – mint kiderült – nem a gyűjtemény vonzott ide. A Lechner Ödön és Pártos Gyula tervezte szecessziós épület nemzetközi híre nyomán vagy orientáisan ízes látványától megittasulva jöttek a látogatók, hogy közelebről is szem-